

високогірних умовах, на відміну від більшості видів роду *Narcissus*, які пов'язані своїм походженням з аридними областями Середземномор'я.

Встановлено динамічні тенденції сучасного ареалу виду, які проявляються в його прогресуючому скороченні, а також основні антропогенні фактори, що їх обумовлюють. Розроблено систему наукових та біотехнічних заходів для збереження генофонду виду в регіоні та оптимізації охоронного режиму в Долині нарцисів Карпатського заповідника.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ФІТОСОЗОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В КАРПАТАХ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Крічфалушій В.В., Андрик Є.Й., Будніков Г.Б., Вафнагій А.В., Дашко Р.Д., Кіш Р.Я., Мезев-Крічфалушій Г.М., Мигаль А.В., Сабадош В.І., Фельбаба-Клушина Л.М., Шманова І.В., Шушман В.С.
(НДЛ охорони природних екосистем)

Збереження біологічної різноманітності - одне з пріоритетних стратегічних завдань людства. Насьогодні ця проблема набула величезного суспільного, соціально-політичного та етичного значення. Саме тому вона була в центрі уваги на сесії Генеральної Асамблеї ООН з проблем глобальної екології, що відбулася в Бразилії в 1992р., на якій було прийнято відповідну міжнародну конвенцію, що визначає шляхи діяльності міжнародної спільноти не лише в найближчий час, але й у віддаленому майбутньому. Ця проблема особливо актуальна для Середньої Європи і, зокрема, Карпатського регіону, де в результаті багатовікового антропогенного впливу зникли не тільки численні представники флори і фауни, але й їх біотопи.

Для конструктивного вирішення пріоритетних проблем охорони раритетного фітогенофонду та запобігання його знищення, перш за все потрібно впорядкувати знання про його структуру. За останніми даними флору вищих рослин Карпат ("Определитель высших растений Украины", 1987) складають 2012 видів, що належать до 135 родин і 730 родів. Карпати займають всього близько 5% території України, тим часом тут зростає майже половина видів флори (Голубец, Заверуха, 1987), у складі яких багато рідкісних і корисних рослин. Переважна більшість рідкісних видів трапляється нечисленими ізольованими популяціями на зруйнованих оселищах, а багатьом з них загрожує зникнення. Тому особливо актуальними є комплексне вивчення, оцінка сучасного стану і розробка заходів щодо їх охорони (Кричфалушій, Комендар, 1990).

Проблема збереження біологічної різноманітності реалізується на декількох рівнях, ключовим посеред яких є популяційно-видовий. Це зумовлено особливим місцем популяції в ієрархії живого на перетині просторового та генетичного рядів біосистем, коли вона водночас є елементарною одиницею виду і компонентом екосистеми. Для збереження раритетного фітогенофонду саме ця обставина є визначальною, оскільки повинні охоронятися не види взагалі, як це має місце до цього часу, а їх дискретні одиниці - популяції. Виходячи з цих концептуальних позицій, нами проводяться комплексні біосистематичні та популяційно-біологічні дослідження рідкісних видів ефемероїдних геофітів Карпат. Вони становлять собою якісно новий синтетичний рівень аналізу, який дозволяє, з одного боку, виявити таксономічну та популяційну структуру видів, їх морфолого-географічну, екологічну і генетичну диференціацію, розкрити шляхи походження та еволюції, з іншого - опрацювати наукові засади збереження раритетного фітогенофонду.

Наступним етапом після інвентаризації раритетного фітогенофонду, що повинен передувати власне комплексним дослідженням або розпочинати їх, має бути виявлення всіх місцезнаходжень популяції рідкісних видів та їх картування за допомогою міжнародної сітки квадратів.

Безсумнівно, що ефективне збереження раритетного фітогенофонду не можливе без охорони фітоценофонду, оскільки життєвість рідкісних видів рослин можлив забезпечити тільки шляхом збереження всіх угруповань, компонентами яких вони

являються і з якими пов'язані екологічно і фітоценотично. Отже, завдання збереження рослинного світу загалом повинно вирішуватися в єдиному плані охорони раритетного фітогенотипу і фітоценофонду.

Завдання в області охорони раритетного фітогенотипу на наступних етапах співпадають з описаними вище щодо збереження раритетного фітогенотипу: картування рідкісних фітоценозів, як однієї з складових частин загального проекту по картуванню рідкісних біотопів, проведення їх комплексних еколого-геоботанічних досліджень і організація системи фітоценотичного моніторингу.

У зв'язку з тим, що рідкісні популяції та угруповання збереглися головним чином на малих площах їх охорону реально можна забезпечити не стільки шляхом створення великих за територією заповідників та національних парків, як завдяки розширенню мережі природно-заповідного фонду за рахунок організації невеликих флористичних і фітоценотичних резерватів, заказників, пам'яток природи.

Певну роль у справі збереження раритетного генотипу і ценофонду можуть відіграти ботанічні сади, де доцільно створювати генетичні банки у вигляді колекційних ділянок, хранилищ насіння та криоконсервації меристем. Що торкається інтродукції раритетних фітоценозів, то через великі матеріальні затрати на найближчий час цей шлях вбачається проблематичним. Більш реальним може бути відтворення втрачених фрагментів фітоценозів та об'єктів природно-заповідного фонду, де вони раніше траплялися, шляхом попереднього математичного моделювання і проведення біотехнічних заходів.

Інтенсифікація досліджень у всіх напрямках спричиняє швидкий ріст фактичного матеріалу, у зв'язку з чим актуальним постає питання про створення централізованого інформаційного фітосоціологічного банку.

Підсумовуючи вищевказане, можна виділити наступні пріоритетні напрямки фітосоціологічних досліджень у Карпатах:

- завершення інвентаризації раритетного фітогенотипу і видання "Червоної книги Карпат";
- завершення флористичної класифікації рослинності, інвентаризації раритетного фітогенотипу і видання "Зеленої книги Карпат";
- картування рідкісних біотопів, в т.ч. місцезнаходжень рідкісних рослин і угруповань, видання регіонального атласу розподілу фітогенотипу і фітогенотипу;
- комплексне біосистематичне та популяційно-біологічне вивчення рідкісних рослин та організація популяційного моніторингу;
- комплексне еколого-геоботанічне вивчення рідкісних угруповань та організація фітоценотичного моніторингу;
- розширення мережі флористичних і фітоценотичних резерватів та забезпечення керованої охорони окремих видів і угруповань;
- збереження раритетного фітогенотипу і фітогенотипу *ex situ* в ботанічних садах;
- математичне моделювання динаміки популяції рідкісних рослин і угруповань в умовах заповідного режиму та антропогенного впливу;
- формування комп'ютерного банку даних рідкісних рослин, розробка структури та формування комп'ютерного банку рідкісних угруповань.

ТРОФІЧНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ КОКЦИНЕЛІД УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Крочко В.Ю.
(зоомузей)

Комплексні дослідження останніх років по вивченню трофіки кокциnellід повністю відкинули думку про те, що переважна більшість сонечок, зокрема з триб *Hippodamiini* та *Coccinellini*, без вибору поїдають самий різноманітний корм. Як свідчать ці дослідження, для всіх кокциnellід характерна чітко виражена вибірковість у живленні через те, що не всякий корм забезпечує для них повний преімагінальний розвиток, відкладання яєць, а часом і виживання у несприятливих умовах. На основі цих досліджень та опираючись на існуючу класифікацію